

ตอนที่ 2

วรรณคดีตะวันตก

1. อิทธิพลของวรรณกรรมคลาสสิก

วรรณกรรมคลาสสิก ได้แก่งานเขียนใด ๆ ก็ตามที่มีเนื้อเรื่องได้มาจากนิทานนิยาย (Myths and legends) ของกรีกละตินโบราณ ส่วนมากมักจะเขียนในรูปมหากาพย์ (epic) และบทละคร (drama)

นิทานนิยาย และเรื่องเล่าต่าง ๆ ของกรีกโรมันโบราณเป็นต้นเหตุให้เกิดมีวรรณกรรมมากมายนับเป็นร้อย ๆ ชิ้น ในประเทศต่าง ๆ ของยุโรปโดยเฉพาะอย่างยิ่งในสมัยกลาง (Middle Ages) วรรณกรรมเหล่านี้บางชิ้นมีคุณค่าเป็นวรรณคดีประจำชาติ (National literature) บางชิ้นก็มีอิทธิพลอย่างสูงต่อผู้แต่งในยุคเดียวกัน

วรรณกรรมของกรีกโรมันโบราณเมื่ออิทธิพลดังนี้

1.1 เนื้อเรื่องและใจความ

วรรณกรรมของยุโรปที่นำเนื้อเรื่องมาจากนิทานนิยายกรีกโรมันมักจะมีกำหนดรูปแบบของการเขียนไว้ในเรื่อง สถานที่ และ เวลา ในบรรดาเนื้อเรื่องที่มีผู้นำไปแต่งเป็นวรรณกรรมต่าง ๆ มีดังนี้

The Story of Troy (เรื่องราวของกรุงทรอย) กวีกรีก โบราณนับตั้งแต่ Homer, Aeschylus, Sophocles และ Euripides จนถึงกวีโรมันเช่น Virgil และ Seneca จนกระทั่งถึงสมัยกลางของยุโรป นิยมนำเรื่องราวของกรุงทรอยมาแต่งอย่างแพร่หลาย วรรณกรรมที่มีชื่อเสียงเด่น ๆ ที่ใช้เรื่องของกรุงทรอยมาแต่งก็ได้แก่ Ephemeridos Belli Troiani ของกวีกรีกที่ชื่อว่า Dictys ต่อมาชาวฝรั่งเศสได้นำมาแต่งวรรณกรรมเป็นภาษาฝรั่งเศส คือ Le Roman de Troie แต่งโดย Benoît de Sainte-Maure ในราว ค.ศ. 1160 กวีฝรั่งเศสผู้นี้เป็นคนแรกที่ทำให้ชาวยุโรปได้รู้จักเรื่องราวของกรุงทรอย จนกระทั่งกวีชาติอื่น ๆ นิยมแต่งตามอย่างแพร่หลายเป็นเวลาร่วม 300 ปี คือ

ตั้งแต่ราว ค.ศ. 1160 จนถึง ค.ศ. 1509 กวีที่สำคัญ ๆ ซึ่งนิยมแต่งเรื่องของ
กรุงทรอยได้แก่

Boccaccio	แต่งเรื่อง	Filistrato
Chaucer	„	Epic on Trailus and Crisyde
John Barbour	„	The legend of Troy
Shakespeare	„	Troilus and Cressida (บทละคร)

นอกจากกวียุโรปจะใช้เรื่องราวของกรุงทรอยมาเขียนนวนิยายขึ้นใหม่
แล้วก็ยังนำตัวเอกของเรื่องมาเขียนโดยเฉพาะเป็นตอน ๆ (episode) ตามความ
ประทับใจของกวีแต่ละคนเช่น

Troilus	(เขียนโดย Boccaccio และ Chaucer)
Ulysses	(เขียนโดย Dante และ Bermudez)
Aeneas	(เขียนโดย Wace, Marie de France, Heinrich von Veldeke)
Dido	(เขียนโดย Chaucer, Dolce, Jodelle, Gager, Marlowe และ Frischlin)
Iphigenia	(เขียนโดย Racine, Goethe)
Helen of Troy	(เขียนโดย Goethe) ดังนี้ เป็นต้น

The Story of Thebes (เรื่องราวของกรุงธีบส์) อันที่จริงเรื่องนี้ไม่ใช่
กรีกโรมันโดยแท้ แต่เป็นเรื่องของอียิปต์โบราณซึ่งนับเนื่องเป็นเรื่องโบราณ-
คดี ได้มีผู้นำมาแต่งเป็นนวนิยายอื่น ๆ อีกเช่น

Aeschylus	แต่งเรื่อง	Seven Against Thebes
Sophocles	„	Antigone, Oedipus Rex, Oedipus at Colonus
Seneca	„	Oedipus
Statius	„	Thebais

นอกจากนี้ยังมีผู้แปลเรื่องราวเกี่ยวกับธีบีสเป็นภาษาต่าง ๆ เช่น จากภาษาฝรั่งเศส Roman de Thèbes แปลเป็นภาษาอังกฤษชื่อ Story of Thebes แปลโดย John Lydgate ราวปี ค.ศ. 1420

ตัวเอกในเรื่องของธีบีส เช่น Oedipus และ Antigone ให้ความประทับใจแก่กวีต่างชาติหลายชาติ ทำให้เกิดวรรณกรรมต่าง ๆ หลายชิ้นโดยเฉพาะอย่างยิ่งในสมัยศตวรรษที่ 17 กวีหลายคนนิยมแต่งตามกัน เช่น Vondel, Zamora, Rotor, Racine, Dryden, Voltaire, Alfieri และ Hasenclever

เรื่องอื่น ๆ เรื่องอื่น ๆ ได้แก่เรื่องของ Argonauts, Medea and Jason, ปญหาของ Prometheus, ความรักของไซคี Amor and Psyche, Phaedra and Hippolytus รวมทั้งเรื่องของ Romeo และ Juliet เนื้อเรื่องและตัวเอกของเรื่องได้สร้างความประทับใจแก่กวี และเป็นบ่อเกิดของวรรณกรรมในหลายชาติหลายภาษา

1.2 महाकाव्यหรือโคลงนักรบ The Epic

กวีกรีกและโรมันที่มีอิทธิพลต่อกวีชาวยุโรปทั้งทางด้านความคิดและรูปแบบได้แก่

HOMER เป็นกวีกรีกโบราณในสมัยศตวรรษที่ 9 ก่อนคริสตกักราช เป็นผู้แต่งมหากาพย์ Iliad กับ Odyssey ซึ่งเป็นที่รู้จักแพร่หลายทั่วโลก Homer มีความสามารถสูงในเล่าเรื่องที่ยืดยาว โดยแต่งเป็นคำประพันธ์ อิทธิพลของ Homer เห็นได้ชัดมากในบทละครกรีกและโรมัน เช่น ในบทละครโรมันซึ่งแปลจากภาษากรีกเป็นละตินของ Livius Andronicus ในราว 220 ปี ก่อนคริสตกักราช จินตกวีละตินอีกผู้หนึ่งคือ Virgil มีความนิยมชมชอบมหากาพย์ทั้งสองเรื่องของ Homer มาก ได้แต่งวรรณกรรมอื่น ๆ ตามหลายฉบับ ครั้นถึงสมัยกลาง หรือ Middle Ages ความนิยมใน Homer ได้เสื่อมลงทีละเล็กละน้อย จนกระทั่งถึงศตวรรษที่ 18 ก็เลิกนิยมไปโดยสิ้นเชิง

เหตุผลประการหนึ่งที่ทำให้อิทธิพลกรีกเสื่อมไปจากโรมันก็คือความขัดแย้งทาง
นิกายศาสนา ระหว่าง Orthodox ของกรีก และของโรมัน ใน ค.ศ. 1054 ความไม่
ลงรอยทางนิกายเช่นนี้ทำให้เกิดเสื่อมความนิยมในภาษากรีก วรรณคดี และ
ปรัชญาในยุโรปภาคตะวันตก อีกประการหนึ่งคนยุโรปในระหว่างนั้น เริ่มรู้
จักแหล่งวิชาการอื่น ๆ เพิ่มขึ้น เช่น Hebrew และ Arabic

กวียุโรปที่นิยมชมชอบกรีกได้แก่ John Scotus Eriugena, และ Roger
Bacon, ส่วนผู้แปลวรรณกรรมกรีกที่น่าสนใจก็คือ Robert Grosseteste ใน
วรรณกรรมเรื่อง Trionfi ของ Petrarca และ Divine Comedy ของ Dante
ก็ได้อ้างถึงกรีกไว้บ้าง ส่วนงานของ Boccaccio นั้นมีร่องรอยของกรีกโบราณ
มากกว่าในงานของ Petrarca

ครั้นถึงสมัย Renaissance หรือยุคฟื้นฟูศิลปวิทยา วรรณกรรมกรีก
ก็ได้ฟื้นคืนชีพขึ้นมาอีกครั้งหนึ่ง มีผู้แปลงานของ Homer เป็นจำนวนมากและ
แปลงานของกวีกรีกคนอื่น ๆ ด้วย งานแปลบางชิ้นมีคุณค่ามาก แต่บางชิ้นก็
มีข้อบกพร่อง ถึงกระนั้นก็ยังมียุทธประโยชน์ในการเผยแพร่ให้คนจำนวนมากได้
รู้จัก กวีสเปนที่แปลงานของ Homer คือ Juan de Mena (แปล Iliad ในปี-
1440) กวีนักแปลฝรั่งเศสคือ Hugues Salel-Amadis Jamyn (แปล Iliad
ในปี 1545-80) ผู้แปลชาวอิตาลี คือ Lodo vico Dolce (แปล Odyssey
ในปี 1573) ผู้แปลชาวอังกฤษคือ George Chapwan (แปลทั้ง Iliad และ
Odyssey ในปี 1598 และ 1616 ตามลำดับ)

Homer แตกต่างจากกวีกรีกคนอื่น ๆ คือ ได้ใช้ *ความเป็นมนุษย์* หรือ
humanism สอดแทรกลงในมหากาพย์ เป็นความสำคัญของความมีมนุษยธรรม
เหตุผล และ คุณค่า

VIRGIL เป็นจินตกวีละตินหรือโรมัน ซึ่งมีชีวิตอยู่ระหว่าง 71—19 ปีก่อนคริสต์ศักราช เป็นกวีที่สูงเด่นในแง่ความสุภาพและประณีตงานที่มีอิทธิพลมากที่สุดของ Virgil คือ มหากาพย์เรื่อง Aeneid ซึ่งแต่งค้างไว้ยังไม่จบ Virgil ก็ถึงแก่กรรม การที่วรรณกรรมเรื่องนี้ไม่จบบริบูรณ์ทำให้ผู้อ่านคิดเดาตนเอง ดังนั้น จึงมีผู้นิยมแต่งวรรณกรรมประเภททั้งท้ายหรือปมบางอย่างให้เป็นภาระของผู้อ่าน งานเขียนเช่นนี้ ได้รับความนิยมมากในหมู่นักอ่านที่มีสติปัญญาสูง

กวีเยอรมันหลายคนได้แสดงให้เห็นอิทธิพลของ Aeneid ในวรรณกรรมของชาติเยอรมันเช่นในสมัยกลาง (Middle Ages) ได้นำมหากาพย์ชื่อ *Waltherius manufortis* (Walther with the Strong Hand) ขึ้น นักบวช Ekkehard แห่งวิหาร St. Gall ได้นำมาเขียนเป็นบทประพันธ์ในราวปี 930 ต่อมาในราวปี 1185 ได้มีกวีเยอรมันอีกผู้หนึ่งนำมาแต่งใหม่ ให้ชื่อว่า *Eneid* โดย Heinrich Von Veldeke นับเป็นวรรณกรรมประเภทมหากาพย์ชิ้นแรกของเยอรมัน

Dante จินตกวีอิตาลี ซึ่งมีชีวิตอยู่ระหว่าง คศ. 1265--1321 มีความนับถือศรัทธาใน Virgil มาก งานเขียนชิ้นเอกของ Dante ชื่อ *Divina Commedia* หรือ *Divine Comedy* ได้แสดงให้เห็นร่องรอยของอิทธิพล Virgil อย่างชัดเจน ทั้ง ๆ ที่ Dante ก็ได้มีศรัทธาอย่างแรงกล้าในลัทธิคาทอลิก Dante ได้ผสมผสาน กรีกโบราณเข้ากับคริสต์ศาสนอย่างแนบเนียนและประณีต (เป็นความประณีตที่ได้รับอิทธิพลจาก Virgil) เทคนิคของ Virgil คือความสุภาพเป็นผู้ดี และความประณีตละมุนละไม

ในสมัยฟื้นฟูศิลปวิทยา ได้มีการแต่งเลียนแบบ Virgil อย่างแพร่หลาย และได้้นำแนวคิดในเรื่อง Aeneid มาดัดแปลงแทรกไว้ในวรรณกรรมหลายชิ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในรูปกวีนิพนธ์ ซึ่งมีรูปแบบที่สุภาพนุ่มนวล ทั้งในอิตาลีและฝรั่งเศส

Ronsard จินตกวีฝรั่งเศสนิยม Homer มากกว่า Virgil แต่งงานของกวีทั้งสองก็มีอิทธิพลเหนือความคิดจิตใจของ Ronsard เป็นอันมาก Ronsard ได้สร้าง style ใหม่ขึ้นมาแบบหนึ่งคือนำความรักชาติมาผสมผสานกับคลาสสิกแบบใหม่ (Nationalism and Neo-classicism) ซึ่งฟื้นฟูขึ้นในสมัยฟื้นฟูศิลปวิทยา

ในปอร์ตุเกส งานที่แต่งเลียนแบบ Virgil ได้กลายเป็นวรรณกรรมเอกของชาติซึ่งแต่งขึ้นในสมัย Renaissance คือ Os Lusíadas (1572) แต่งโดย Luis de Camvens งานชิ้นนี้เกิดจากเหตุการณ์การเดินทางของ Vasco da Gama ผู้แล่นเรือไปพบบินเดียน ผสมผสานด้วย ศาสนาคริสต์และความประณีตเป็นผู้ดีของ Virgil

อาจจะกล่าวโดยมิได้เกินความจริงเลยว่า Virgil เป็นส่วนสำคัญยิ่งของวรรณกรรมชิ้นสำคัญ ๆ ของยุโรประหว่างศตวรรษที่ 16-17

ในบรรดางานแปลของ Virgil มีผู้นิยมแปล Aeneid มากที่สุด ผู้แปลที่น่าสนใจที่สุดคือชาวสเปน Don Enrique de Aragón, Senor de Villena ในปี 1428 ผู้แปลฝรั่งเศสคือ Octovien de Saint-Gelais ผู้แปลชาวอิตาลีที่โด่งดังที่สุดคือ Lodovica Dolce (1568) และ Annibale Caro (1581) ผู้แปลชาวอังกฤษที่สำคัญ ๆ มีสามคนคือ Gavin Douglas (1513) Henry Howard และ Earl of Surrey (พิมพ์ในปี 1557) ส่วนงานแปลของ Douglas เป็นกาแปลอย่างเป็นทางการ ส่วนฉบับแปลของ Surrey นั้นมีความสำคัญมากที่สุดทางวรรณคดี เพราะ Surrey ได้ใช้ blank verse หรือกลอนเปล่าในการแปลและเรียบเรียง เป็นบทประพันธ์ประเภทกลอนเปล่าชิ้นแรกสุดในวรรณคดีอังกฤษ (1)

(1) Werner P. Friedrich, Outline of Comparative Literature, University of North Carolina Press, 1967, หน้า 6.

LUCAN เป็นกวีโรมันซึ่งมีอิทธิพลต่อวรรณกรรมยุโรปสมัยฟื้นฟูศิลปะ
วิทยาโดยเฉพาะวรรณกรรมประเภทมหากาพย์ ดังจะเห็นได้จากงานของ
Dante และ Chaucer ส่วนวรรณกรรมแปลของ Lucan ที่แพร่หลายมากนั้น
Marlowe เป็นผู้แปลเป็นคนแรก งานที่แปลคือ Pharsalia กวี Lucan ผู้นี้
เป็นคนโรมันซึ่งเกิดในสเปน ดังนั้นคนสเปนจึงนิยมนับถือมากเป็นพิเศษกวี
สเปน Ercilla ได้ลอกเลียนงานของ Lucan ทั้งคั้นในงานเขียนของเขาที่ชื่อ
ว่า Arancana

STATIUS กวีโรมันผู้แต่งมหากาพย์เรื่อง Thebaid มีอิทธิพลมากใน
งาน Teseide ของ Boccaccio และใน Ariosto ของ Chaucer Dante ก็นับ
ถือนิยม Statius ในฐานะที่เป็นคริสเตียน อิทธิพลของ Statius นั้น Dante
ได้แสดงไว้ให้ปรากฏใน Divina Commedia ของเขา

สรุปได้ว่านักวรรณคดีเปรียบเทียบสามารถศึกษาเปรียบเทียบเกี่ยวกับ
งานของ Homer กับ Virgil ในมหากาพย์ของยุโรประหว่างยุคกลาง หลัง Middle
Ages ได้อย่างน่าสนใจยิ่ง อาจจะเปรียบเทียบ Beowulf กับ มหากาพย์ของ
Homer ในแง่ของการต่อสู้หรือการสู้รบของกลุ่มชน ในแง่ภูมิศาสตร์ ในแง่ที่
เกี่ยวกับการทหาร รวมทั้งความแตกต่างของกวีนิพนธ์ประเภทมหากาพย์ของ
กรีกกับเยอรมัน การค้นหาสาเหตุของสงครามที่เนื่องมาจากผู้หญิง เช่น ผู้หญิง
ใน Odyssey ซึ่งผู้ชายทอดทิ้งไปเป็นเวลานานเพื่อทำสงคราม เป็นสาเหตุ
ให้ผู้หญิงไม่สามารถ หรือสามารถรักษาความซื่อตรงจงรักต่อคนรักหรือสามี
ไว้ได้ สิ่งที่ควรนำมาศึกษาเปรียบเทียบอีกประการหนึ่งคือ Beowulf หรือ
La Chanson de Roland เปรียบเทียบกับ Aeneid ของ Virgil ในฐานะที่มี
เนื้อหาใกล้เคียงกัน เป็นการศึกษานในแง่สัมพันธ์ภาพ

1.3 บทละคร Drama

ในบรรดาอิทธิพลของวรรณกรรมคลาสสิกนั้น บทละครกรีกโรมันนับว่ามีอิทธิพลเด่นที่สุดต่อวรรณกรรมยุโรปในสมัยฟื้นฟูศิลปวิทยา (Renaissance) ทั้งนี้เพราะกวียุโรปได้ลอกเลียนบทละครกรีกโรมันไปทั้งดุ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องสถานที่ และ เวลา แล้วนำไปดัดแปลงผสมผสานกับระบอบนิยมของคนในชาติของตน สำหรับบทละครฝรั่งเศสในยุคฟื้นฟูศิลปวิทยานั้น ลอกเลียนแบบอย่างของโรมันไว้ได้ใกล้เคียงที่สุดจนกระทั่งมีกฎเกณฑ์การแต่งบทละครประกาศใช้ในปารีส ค.ศ. 1548 ได้กำหนดไว้ว่ารูปแบบของบทละครประเภทดราม่าหรือละครนั้นต้องใช้หลักการของบทละครในสมัยกลางของกรีกโรมัน

อิทธิพลของบทละครประเภทโศกนาฏกรรม (Tragedy) กวีบทละครของกรีกคนแรกที่มีผลงานคือ *Aeschylus* ซึ่งไม่มีคนรู้จักจนกระทั่ง Racine แห่งฝรั่งเศส และ Goethe แห่งเยอรมันได้นำผลงานมาแพร่หลายด้วยความซาบซึ้งและนิยม คนที่สองคือ *Sophocles* กวีกรีกผู้นี้มีชีวิตอยู่ระหว่างปี 497 หรือ 499 ถึง 405 ก่อนคริสตกักราช เป็นกวีที่มีอารมณ์เศร้าที่แสนซึ้งและอ่อนหวาน ได้แต่งบทละครไว้ 7 เรื่อง ซึ่งมีอิทธิพลต่อกวียุโรปทั้ง 7 เรื่อง คือ *Antigone*, *Electra*, *Les Trachimiennes*, *Oedipis roi*, *Ajax*, *Philotète*, *Oedipe à Colone* ที่เป็นเช่นนั้นก็เพราะ *Sophocles* มีสิ่งแปลกใหม่เด่นขึ้นมาเหนือกวีบทละครอื่น ๆ คือ ได้กำหนดการแสดง (action) ของตัวละครให้เหมือนความจริง ตามที่คนทั่วไปในสมัยนั้นแสดงออกมา ระวังมิให้เกินจริงหรือมีท่าทางอย่างปลอมแปลง นอกจากนี้ในการสนทนาของตัวละครก็ได้พยายามใช้ภาษาที่แสดงอารมณ์ตามที่เป็นจริง แต่เน้นความไพเราะอ่อนโยน

กวีบทละครคนที่สาม ซึ่งมีอิทธิพลมาก คือ *Euripides* ซึ่งเป็นชาวเอเธนส์ (480—406 ก่อนคริสตกาล) มีอิทธิพลยิ่งกว่าคนอื่นตั้งแต่สมัยฟื้นฟูศิลปวิทยา จนกระทั่งถึงสมัย Baroque

ในอิตาลี Luigi Alamanni ได้แปลบทละครเรื่อง *Antigone* ของ Sophocles ในปี 1533 นับแต่นั้นมา เทคนิคการแต่งบทละครตามแบบของ Sophocles ก็แพร่หลายออกไปยังกวีอิตาลีอย่างรวดเร็ว ดังจะเห็นได้ชัดที่สุดจากเรื่อง *Il Re Torrismondo* ของ Tasso (1574)

ในฝรั่งเศส Lozare de Baif ได้แปลบทละครของ Sophocles คือ *Electra* (1537) และบุตรชายของเขาคือ Jean-Antoine de Baif ได้แปลเรื่อง *Antigone* (1573)

ในอังกฤษ อิทธิพลของบทละครโรมันปรากฏอย่างชัดเจนในวรรณกรรมสมัยเอลิซาเบธ (Elizabethan theatre) ส่วนอิทธิพลกรีกนั้นมีอย่างเจือจางงานของ Shakespeare กับงานของ Sophocles นั้นสมควรอย่างยิ่งที่จะนำมาศึกษาในแนวเปรียบเทียบ รวมทั้งงานตั้งแต่สมัยเดียวกับ Lessing และ Herder ลงมาจนถึงปัจจุบันด้วย

บทละครของ Euripides แห่งเอเธนส์ก็แพร่หลายมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่ง Style หรือท่วงทำนองเขียน ซึ่งมีลักษณะแปลกใหม่ อิสระ และถูกใจคนส่วนมากกว่า Aeschylus และ Sophocles งานของ Euripides ซึ่งแปลเป็นภาษาอิตาลีนั้นมีผู้แปลที่ยิ่งใหญ่คือ Lodovico Dolce (ประมาณปี 1550) ฉบับแปลในภาษาฝรั่งเศสแปลโดย Jacques Amyot (1544) ส่วนฉบับแปลภาษาอังกฤษนั้น แปลจากฉบับอิตาลีของ Dolce คือ *The Phoenician Woman* แต่ให้ชื่อใหม่ในฉบับภาษาอังกฤษว่า *Jocasta* ความรู้เกี่ยวกับการ

แต่งบทละครกรีกนั้นเขียนเป็นภาษาละตินซึ่ง Erasmus ได้แปลออกเป็นภาษาอังกฤษ นอกจากนี้ Erasmus ยังแปลวรรณกรรมละตินอื่นๆ อีกคือ Iphigenia in Aulis (เป็นบทละครที่นำเนื้อเรื่องมาจากเรื่องของกรุงทรอย) และเรื่อง Hecuba นอกจากนี้กวีมนุษยธรรม (Humanist) ชาวสก็อตก็ได้แปลบทละครกรีกด้วย กวีผู้ยิ่งใหญ่คือ George Buchanan (1544)

กวีบทละครคนที่สำคัญคือ Seneca เป็นคนโรมัน ซึ่งมีความสำคัญที่สุดในเรื่องการละครสมัยฟื้นฟูศิลปวิทยา (Renaissance) กวีบทละครในยุโรปในยุคนี้ได้นำชื่อเรื่องของ Seneca มาใช้โดยไม่ดัดแปลงเลย และได้นำเทคนิคในการแต่งแบบตกใจราวกับลูกสายฟ้าฟาดของเขามาใช้อย่างแพร่หลายในบทละครโศกนี้ด้วย

บทละครโศกแบบของ Seneca มีลักษณะเด่นหลายประการ คือมักจะเน้นหนักในเรื่องผี ซากศพ ความอาฆาตล้างแค้น การใช้คำพูดโอ้อวดคุยโว ความเจ็บป่วย และโดยเฉพาะอย่างยิ่ง ความอดทนต่อความร้ายกาจหรือ stoicism การที่ Seneca มีท่วงทำนองเขียนเช่นกล่าวนั้นก็เพราะเหตุการณ์แวดล้อมได้บันดาลให้เป็นไป Seneca เขียนบทละครสำหรับคนในยุคของจักรพรรดิ Nero ซึ่งทรงนิยมความเหี้ยมโหดชั่วร้าย (การเผาเมือง การต่อสู้ของสัตว์ป่า การต่อสู้ระหว่างมนุษย์กับสัตว์ป่า ฯลฯ) รูปแบบของบทละครที่ Seneca เริ่มขึ้นนี้มีอิทธิพลต่อนักเขียนประเภทอื่น ๆ ในยุคต่อมาตราบจนกระทั่งในยุคปัจจุบัน ดังจะเห็นได้จากพฤติกรรมของฆาตกรโหดที่ทารุณอย่างร้ายกาจในวรรณกรรมหลาย ๆ ประเภท รวมทั้งพฤติกรรมของตัวละครที่มีจิตผิดปกติด้วย

ในประเทศอิตาลี อังกฤษ และฝรั่งเศส หลังจากที่ได้รับอิทธิพลจาก Seneca แล้ว นักแต่งบทละครได้นำเหตุการณ์ที่ร้ายกาจทารุณมาใช้เขียนบท

ละครอย่างกว้างขวาง และลอกเลียนแบบกันอย่างแพร่หลาย และรวดเร็วมาก บทละครเรื่องแรก ๆ ที่ลอกเลียนแบบ Seneca ได้แก่ *Eccerinis* เขียนโดย Alberto Mussato (1314) เป็นเรื่องเกี่ยวกับชีวิตอาชญากรของ Ezzelino da Romano กวีนักแปลงานของ Seneca ก็คือ Lodovico Dolce (1560) ส่วนอิทธิพลของ Seneca ในฝรั่งเศสจะเห็นได้ชัดจากงานของ Jodelle เรื่อง *Cléopâtre captive* (1552) ในอังกฤษจะเห็นได้จากงานของ Shakespeare เรื่อง *Titus Andronicus* รวมทั้งงานของนักเขียนที่นิยม Jacob ด้วย

ปรัชญาแห่งความอดทนต่อความชั่วร้ายเหี้ยมโหด (stoicism) ซึ่ง Seneca ได้ริเริ่มสร้างขึ้นในบรรณพิภพนี้ เป็นสิ่งที่ยั่งยืนและเข้มข้นมาก และมีสาวกนำไปแต่งตามมากมาย ล้วนแต่เป็นกวีที่ยิ่งใหญ่ทั้งสิ้น เช่น Erasmus, Montaigne, Shakespeare, Plutarch เป็นต้น สำหรับ Montaigne แห่งฝรั่งเศสนั้นได้นำ stoicism ของ Seneca ไปใช้เป็นปรัชญาแห่งชีวิต และ Shakespeare ได้ปล่อยให้ stoicism ของ Seneca ทำให้มองโลกในแง่ร้าย ดังจะเห็นได้จากบทละครโศกหลายเรื่องที่แสดงความโหดร้ายสิ้นหวัง และนำตัวเอกของเรื่องไปสู่ความตาย ตามทัศนะของ Seneca แต่ Shakespeare ไม่ได้ปล่อยให้อิทธิพลนี้ครอบครองอยู่นาน เพราะต่อมา Shakespeare ได้หันไปนิยมกรีกมากกว่า ดังนั้นอิทธิพล Seneca แห่งโรมันจึงค่อย ๆ จางหายไป ส่วน Racine และ Boileau แห่งฝรั่งเศสก็เช่นกัน ได้นำตัวรอดพ้นไปจากอิทธิพลของ Seneca ไปได้ในที่สุด อย่างไรก็ตาม Seneca ได้เป็นผู้ปลูกฝังธรรมชาตินิยม (naturalism) เป็นคนแรกลงในผืนพิภพของวรรณกรรม ซึ่งนวนิยายในยุคต่อมาได้ให้ความสำคัญแก่ธรรมชาตินิยมนี้เป็นอันมาก และได้สร้างสรรค์ลักษณะอื่น ๆ ของธรรมชาตินิยมเพิ่มเติมขึ้นอีกหลายรูปลักษณะ

สิ่งที่ควรศึกษาในแนวเปรียบเทียบ คือเปรียบเทียบ Seneca กับงานของ Lucan ในสเปน โดยเน้นธรรมชาตินิยม (naturalism)

อิทธิพลของบทละครประเภทห้านาฏกรรม (Comedy)

ในวงการของบทละครห้าชั้นหรือห้านาฏกรรมนั้นมีกวีบทละคร 3 คน ที่มีอิทธิพลเด่นชัดที่สุด ได้แก่ Aristophanes, Plautus และ Terence

ARISTOPHANES เป็นกวีชาวเอเธนส์สมัยศตวรรษที่ 5—6 ก่อนคริสตกักราช ได้แต่งบทละครห้าชั้นหรือ Comedy ไว้ถึง 11 เรื่องด้วยกัน สำหรับบทละครที่เกี่ยวกับการเมืองของเขานั้นหนักไปในทางโจมตี ดังนั้นกวีโรมัน อิศาคี และฝรั่งเศสในสมัยฟื้นฟูศิลปวิทยาจึงไม่กล้าเลียนแบบ Molière ได้กล่าวไว้ว่า แม้แต่ตัวเขาเองก็ครั้นคร้ามเพราะการปกครองของฝรั่งเศสในตอนนั้นมีท่าทางจะโน้มเอียงไปทางเผด็จการ กวีจึงจำเป็นต้องรักษาตัวให้ปลอดภัยพ้นจากอันตรายและการทำร้ายที่จะนำความยุ่งยากมาสู่ ดังนั้นจึงหันเหของการเขียนไปทางยั่วล้อสังคมอย่างขำขัน

TERENCE กวีห้านาฏกรรมละติน เกิดที่เมือง Carthage มีชีวิตอยู่ในปี 194—159 ก่อนคริสตกักราช เคยมีชีวิตเป็นทาส ได้แต่งบทละครที่ลอกเลียนแบบมาจากกรีกเช่นเรื่อง *l'Andrienne*, *l'Hécycy*, *les Adelphe* etc. ความสนุกสนานของบทละครที่ Terence แต่งนี้หย่อนกว่าของ Plautus แต่สิ่งที่มีคุณค่าในงานของ Terence ก็คือ การวาดภาพตัวละครที่ประณีต และละเอียดละไม ท่วงทีลีลาเขียนก็สุภาพ และห่วงใยในศีลธรรมจรรยา ในศตวรรษที่ 10 มีแม่ชีชาวเยอรมันผู้หนึ่ง คือ Roswitha von Gandersheim พยายามลอกเลียนแบบบทละครของ Terence โดยแต่งบทละครสั้น ๆ ขึ้นมา 6 เรื่อง ใน

ขณะเดียวกันก็ได้แทรกแนวคิดในทางศาสนาคริสต์ลงไปในเรื่อง บทละครยั่วล้อการเมืองของ Terence มักจะใช้ชื่อเลี้ยงไปเป็นสัตว์ต่าง ๆ เช่น นก กบ เป็นต้น

PLAUTUS (Titus Maccius Plautus) เป็นกวีหัตถสาฎกรรมประเภท ขำขันละตินเกิดที่เมือง Ombrie มีชีวิตอยู่ในปี 250—184 ก่อนคริสตกัวาร อารมณชั้นของ Plautus มักจะเกี่ยวเนื่องกับขนบธรรมเนียมประเพณีชาวบ้าน เช่นเรื่อง *Amphitryon* ซึ่งมีกวีชาติอื่นนำไปแปลบ้าง ลอกเลียนแบบไป แต่งใหม่บ้าง เช่นแปลเป็นภาษาปอร์ตุเกส ในราวปี 1545 โดย Camoens ภาษาสเปนในปี 1559 โดย Jaun de Timoneda

กวีกรีกและโรมันทั้งสามคนดังกล่าว นับได้ว่าเป็นผู้ให้กำเนิดแก่ Comedy ของยุโรปในสมัยฟื้นฟูศิลปวิทยา โดยให้กำเนิดทั้งเค้าโครงเรื่อง (plot) รูปแบบ (form) และการสร้างตัวละคร (character types) ตัวละคร ที่ Plautus และ Terence มักจะหยิบยืมมาใช้เป็นปมยั่วล้อก็คือ ทหารซัซลาด แต่คุยโว คนใช้ที่ฉลาดหลักแหลม นักปราชญ์กำมะลอ มารดาเจ้าอุบาย สิ่ง ที่ผู้ดูละคร สมัย ฟื้นฟูศิลปวิทยาติดอกติดใจมากที่สุดเพิ่มขึ้นจากที่กล่าวแล้วก็คือ ความพ่ายแพ้ของชายหนุ่มที่รักหญิงสาวต่อชายแก่ที่ร่ำรวยกว่า

อย่างไรก็ตามทั้งบทละครประเภท tragedy และ comedy ของกรีกและ โรมัน นับได้ว่าเป็นทั้งแหล่งเกิด (sources) และให้อิทธิพล (influence) ต่อบทละครสมัยใหม่ของยุโรปตะวันตก ช่วยให้บทละครสมัยใหม่ก่อตัวขึ้น และมีพื้นฐานในการวิวัฒน์ต่อไปทั้งทางด้านเทคนิคและการปฏิบัติหลังการ แสดง นอกจากนั้นให้พื้นฐานทางด้านความนึกคิดจิตใจด้วย รวมทั้งการสร้าง บทสนทนาและเค้าโครงที่เป็นสาเหตุแห่งความเศร้า หรือความขบขันพื้นฐาน

ดั้งเดิมเหล่านี้ ต่อมาได้เปลี่ยนแปลงไปตามรสนิยมของคนแต่ละชาติ เช่น อังกฤษ ได้เพิ่มเติมการยั่วล้อตัวเองขึ้น และฝรั่งเศสได้ใช้โวหารเล่นคำเพื่อสร้างอารมณ์ขึ้น ดังนี้ เป็นต้น

อิทธิพลของปรัชญากรีกโรมัน (Philosophy)

ปรัชญากรีกละตินโบราณตามที่ปรากฏร่องรอยเด่น ๆ อยู่ในบทละครมี 3 प्रकारที่สำคัญคือ Stoicism, Neo—Platonism และ Epicureanism ดังรายละเอียดต่อไปนี้

STOICISM ดังได้กล่าวไว้แล้วว่าหมายถึงลัทธิปรัชญาที่แสดงถึงความอดทนอดกลั้นอย่างสงบนิ่งต่อความหิวโหยหนาว Seneca เป็นผู้ริเริ่มนำมาใช้ในกวีนิพนธ์ประเภทบทละคร ส่วนผู้ที่ริเริ่มก่อตั้งความเชื่อนี้คือนักปรัชญากรีกชื่อ Zeno ในราวปลายศตวรรษที่ 4 ก่อนคริสตกาล นอกจากกวี Seneca จะได้รับอิทธิพลของ Stoicism นี้แล้วยังมีอีกหลายคนกล่าวคือ Epictatus และ Marcus Aurelius ปรัชญานักกวีในสมัยกลางตลอดจนถึงสมัยฟื้นฟูศิลปวิทยาได้รับช่วงมาจนถึง Montaigne แห่งฝรั่งเศส แต่ความเชื่อนี้ได้นำมาทะเลาะเถียงกับศรัทธาที่แรงกล้าของคริสตศาสนาด้วย เป็นการผสมผสานกลุ่กเถาที่แปลกใหม่ ก่อให้เกิดความเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงทางวรรณกรรม ยิ่งกว่านั้นในสมัยฟื้นฟูศิลปวิทยายังได้นำ Stoicism และความคิดทางศาสนาคริสต์ มาผสมผสานเข้ากับลัทธิ Epicureanism อีกด้วย

NEO—PLATONISM เป็นปรัชญาที่เฟื่องเจริญฟื้นฟูขึ้นในสมัยฟื้นฟูศิลปวิทยาซึ่งมีคุณค่าอย่างยิ่งในการศึกษา ไม่เพียงแต่จะเป็นผลผลิตของนักมนุษยธรรมนิยมเท่านั้นแต่ยังมีความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องไปถึงปราชญ์ Plato และสานุศิษย์ Platonus อีกด้วย รวมทั้งเกี่ยวพันไปถึงทัศนคติของคริสเตียนซึ่งสืบต่อมาจากสมัยกลาง ผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการเชื่อมโยงความคิดแบบ

Platonic (ของ Plato) คือ St. Augustine กับ Thomas Aquinas ส่วนผู้ที่นำความคิดของ Plato มาดัดแปลงใหม่ก็คือ Petrarca กวีอิตาเลียน (1304-1374) ดังจะเห็นได้จากกวีนิพนธ์ Sonnets ที่เขาแต่งขึ้น เป็นความคิดใหม่ที่มีรากฐานมาจาก Plato ดังนั้นจึงเรียกว่า Neo-Platonism พลาโตใหม่นี้ไม่ได้รับอิทธิพลจากทัศนคติของคริสเตียน

อย่างไรก็ตามในผลงานของ Petrarca ก็ยังแสดงความคิดแบบพลาโตใหม่นี้ไม่สู้จะปะติดปะต่อกัน และยังขาดความชัดเจน ต่อมาในสมัยต่อมาราวศตวรรษที่ 15 กลุ่มนักปราชญ์ที่ศึกษามนุษยธรรมนิยม (Humanist) ซึ่งมีท่านสังฆราช เบสซาเรียน (Cardinal Bessarion) เป็นศูนย์กลาง จึงได้หยิบยกความคิดของพลาโตขึ้นมาแสดงให้ปรากฏเด่นชัด ท่านสังฆราชผู้นี้อยู่ในกรุงโรม ได้เขียนงานวรรณกรรมชื่อว่า In Columniators Platonis ในปี 1469 ท่านได้ผสมผสานแนวคิดทางศาสนาของ Greek Orthodox เข้ากับ Roman Catholic Church เข้าด้วยกันโดยใช้ความพยายามอย่างใหญ่หลวง มีผู้แปลงานนี้อย่างกว้างขวาง ดังนั้นความคิดของพลาโตนี้จึงแผ่กระจายไปอย่างรวดเร็ว และเกิดผลผลิตทางวรรณกรรมอย่างมากมายมหาศาลในระหว่างคริสต์ศตวรรษที่ 16 และได้เกิดผลต่อไปอีกในยุคต่อมาโดยไม่หยุดยั้ง แม้แต่จินตกวี Wordsworth แห่งอังกฤษ (1776-1850) ก็ยังรับเอาอิทธิพลของ Neo-Platonism นี้ไว้ในกวีนิพนธ์ของเขาด้วย (1)

ในบรรดาผลงานจากความนิยมพลาโตใหม่ แห่งฝรั่งเศสที่สมควรนำมากล่าวในที่นี้คือ Bonaventure des Périers เขียนโดย Etienne Dolet ถูกต่อต้านอย่างรุนแรงจนกระทั่ง กวีผู้นำสงสารนี้ถูกเผาทั้งเป็น โดยข้อหาว่าผิดหลักศาสนาเนื่องจากนิยม Plato กับ Luther

(1) Friederich, Werner P., Outline of Comparative Literature, University of North Carolina Press, 1967, หน้า 13

นักวรรณคดีเปรียบเทียบจำเป็นต้องสนใจศึกษาการขยายตัวของ Neo-Platonism ทั้งทางด้านความคิดความรู้สึกที่ตั้งอยู่ในบรรดานักมนุษยธรรมนิยม (Humanist) ซึ่งเป็นผู้แต่งวรรณกรรมด้วย การศึกษาเช่นนี้จำเป็นต้องค้นคว้าไปทั่วยุโรป ทุกประเทศ ทุกเมือง และทุกรูปแบบของวรรณกรรม ความคิดของพลาโตใหม่นี้แผ่กระจายไปยังปัญญาชนตลอดสมัยฟื้นฟูศิลปวิทยา ปัญญาชนเหล่านี้มีบทบาทในการผลิตวรรณกรรมในรูปแบบต่าง ๆ ตั้งแต่ lyric, drama จนกระทั่งถึงวรรณกรรมประเภทกึ่งพาราดี นักเขียนฝรั่งเศสกลุ่มหนึ่งชื่อว่า *กลุ่มดาวลูกไก่* (Pléiade) ได้รับอิทธิพลจาก *พลาโตใหม่* นี้ทุกคน ดังนั้นจึงนับได้ว่าอิทธิพลของ *พลาโตใหม่* นี้รุนแรงและแพร่หลายมากในสมัยฟื้นฟูศิลปวิทยา

EPICUREANISM (ลัทธิบูชาความสุขสำราญ) เป็นผลผลิตอีกชั้นหนึ่งของนักมนุษยธรรมนิยม (Humanist) ซึ่งสืบเนื่องมาจาก Epicurus โดยผ่านมือ Lucretius, Ovid, Horace และคนอื่น ๆ Epicurus เป็นนักปรัชญากรีก (341—270 ก่อนคริสตกาล) สอนว่า ความสุขสำราญเป็นจุดหมายอันสูงค่าของมนุษย์ การที่มนุษย์ใช้ความพยายามอย่างหนักก็เพื่อจะได้รับความสุขสำราญ แต่ Epicurus ก็เน้นความประพฤติในกรอบของศีลธรรม (ซึ่งคนรุ่นหลังต่อมาได้พากันละเลยจนกระทั่งเสื่อมเสียร้ายแรงขึ้นทุกทีและไร้ศีลธรรมโดยสิ้นเชิง) ความคิดดั้งเดิมของ Epicurus นั้นถูกดุดชึมอย่างลึกซึ้งไปโดยนักเขียนและนักคิดตลอดยุคฟื้นฟูศิลปวิทยา ผลแห่งความคิดของลัทธินี้ทำให้คนมีความกระหายที่จะมีชีวิตอยู่อย่างกอบโกยความสุขใส่ตัว จนเกิดเป็นตณหา ดังนั้นลัทธิดั้งเดิมจึงกลับกลายเป็นและได้ชื่อว่า Neo-Epicureanism ลัทธิใหม่นี้ปรากฏอยู่ในงานเขียนของกวีฝรั่งเศส Rabelais ชื่อว่า Gargantua และ Pantagruel ซึ่งมีตอนที่แสดงให้เห็นตณหาราคะใน

ชีวิต และให้เห็นความสวยงามของชีวิตด้วย ความสำคัญของลัทธิบูชาความสุขสำราญ หรือ Epicureanism ก็คือได้มีส่วนช่วยประกอบรูปแบบของวรรณกรรมยุคฟื้นฟูศิลปวิทยา ความสำคัญอีกประการหนึ่งก็คือ นักคิดนักเขียนที่เกี่ยวกับการเมืองก็ได้พื้นฐานความคิดมาจากลัทธิบูชาความสุขสำราญนี้ด้วย เช่น Machiavelli ในงานเขียน Principe และ Thomas More ในงานเขียน Utopia ความคิดในทางการเมืองของรัฐ Utopia นั้นเห็นได้ชัดว่ามีรากฐานมาจาก Epicureanism โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อกล่าวถึงธรรมชาติและความมุ่งหมายของชีวิตมนุษย์

นอกจากนักเขียนเกี่ยวกับการเมืองแล้ว นักวิจารณ์และนักยั่วล้อ (satire) ก็ยังได้รากฐานความคิดมาจาก Epicureanism ด้วย เช่นในงานเขียนของ Erasmus เรื่อง Praise of Folly โดยเฉพาะในตอนที่กำลังถึงความเมตตาเห็นอกเห็นใจกัน

ความคิดของลัทธิบูชาความสุขสำราญ เริ่มถูกโจมตีอย่างรุนแรงในคริสต์ศตวรรษที่ 16 โดยนักศีลธรรมนิยมในลัทธิ Puritanism โดยนำปรัชญาต่าง ๆ หลายแนวทางมาหักล้าง ความขัดแย้งระหว่างผู้ที่นิยมลัทธิบูชาความสุขสำราญ กับผู้เคร่งครัดในศีลธรรมนี้จะเห็นได้ชัดในวรรณกรรมของ Spenser เรื่อง Faerie Queene โดยเฉพาะตอนที่ Ariosto เกิดความรู้สึกอึดอัดในลัทธิ Puritanism ของเขาเพราะไม่สามารถจะสลัดหนีลัทธิบูชาความสุขสำราญให้พ้นได้

นอกจากคนในลัทธิ Puritanism จะโจมตี Epicureanism แล้ว คนในลัทธิศาสนา Protestant ในสมัยคริสต์ศตวรรษที่ 7 ก็ยังแสดงข้อขัดแย้งอย่างรุนแรงด้วย ถึงแม้กลุ่มผู้นิยมเสรีภาพแบบตามใจชอบ (Libertinism)

จะสนับสนุน Epicureanism แต่ก็ได้ผลอย่างอ่อนๆ เท่านั้น ทั้งนี้เพราะความคิดของกลุ่มนี้เน้นหนักในทางกามารมณ์

อิทธิพลของเรื่องราทางประวัติศาสตร์

เนื้อหาและเรื่องราวที่เกิดขึ้นในประวัติศาสตร์กรีกและโรมันได้มีผู้นำไปใช้เขียนทั้งที่เป็นหัวข้อกว้าง ๆ และหัวข้อรายละเอียด เนื้อหาต่าง ๆ ในประวัติศาสตร์ที่เขียนไว้ก็ถูกนำไปแปลถ่ายทอดเป็นภาษาต่าง ๆ ในยุโรปอย่างแพร่หลาย ลักษณะและวิธีเขียนประวัติศาสตร์ของกรีกและโรมันก็ถูกลอกเลียนแบบไปทั้งตั้งแต่สมัยกลางจนปลายสมัยศิลปวิทยา นักเขียนและนักประวัติศาสตร์ยุโรปได้รับอิทธิพลอย่างเข้มข้นจากนักประวัติศาสตร์และบุคคลสำคัญทางประวัติศาสตร์ กรีกและโรมัน

CAESAR เป็นทั้งนักประวัติศาสตร์ และนักการเมือง หรือรัฐบุรุษที่มีความสำคัญมาก เป็นผู้ที่มิชอบต่าง ๆ ในเหตุการณ์ที่น่าสนใจหลายเรื่องซึ่งประทับใจนักเขียนยุโรปในยุคกลางและยุคฟื้นฟูศิลปวิทยา จนได้นำเรื่องของ Caesar ไปใช้เขียนวรรณกรรมรูปแบบต่าง ๆ ซ้ำแล้วซ้ำอีกเป็นระยะเวลาานหลายร้อยปี วิจารณ์ของ Caesar ปรากฏมากที่สุดในงานเขียนประเภทสวดวิกรรมและในโศกนาฏกรรม บางครั้งก็เขียนเชิงสวดและบางครั้งก็ต่อต้านนักเขียนที่ใช้เรื่องซีซาร์มาเขียนคนสำคัญ ๆ ได้แก่ Plutarch, Muret, Grévin, Shakespeare, Voltaire, Shaw

SALLUST ได้บันทึกเรื่องราวทางประวัติศาสตร์กรีกโรมันไว้มากมาย มีผู้นำไปแปลเป็นภาษาฝรั่งเศสและอังกฤษ ฉบับแปลเป็นฝรั่งเศสปรากฏในปกรณัม รวบรวม ค.ศ. 1370 ฉบับอังกฤษในปี 1523

PLUTARCH นักประวัติศาสตร์ซึ่งเป็นคนอังกฤษผู้นี้ได้เรียบเรียงประวัติศาสตร์กรีกไว้อย่างละเอียด เป็นคนที่มีอิทธิพลมากในทางวรรณคดีอังกฤษ

ได้ให้ภาพพจน์บุคคลสำคัญทางการเมืองกรีกโรมันอย่างชัดเจนมีชีวิตชีวา และได้ศึกษาค้นคว้ารวมทั้งเผยแพร่วิชาโบราณคดีว่าด้วยกรีกและโรมันอีกด้วย Plutarch ได้ชื่อว่าเป็นผู้เปิดประตูให้ชาวยุโรปเข้าไปในโลกของวีรชนกรีกโรมัน พาคนให้ไปรู้จักซีซาร์ คลีโอพัตรา จนเกิดวรรณกรรมมากมายที่มีตัวเอกเป็น ซีซาร์และคลีโอพัตรา ซึ่งเขียนเป็นภาษาอังกฤษ ฝรั่งเศส เยอรมัน สเปน อิตาลี สำหรับเรื่องราวของพระเจ้าอเล็กซานเดอร์มหาราช (ค.ศ.356-323) ก็เป็นผลงานของนักประวัติศาสตร์ที่ได้ไปเสาะแสวงหามาเผยแพร่ด้วยเหมือนกัน วรรณกรรมหลายเล่มนำชีวิตของวีรกษัตริย์แห่งเมซิโดเนียผู้นี้ไปใช้เป็นเนื้อหาของเรื่องมากมาย สร้างความตื่นตาตื่นใจให้แก่คนจำนวนมาก นับเป็นเวลาหลายร้อยปีติดต่อกัน

อิทธิพลของลิลิคและกวีนิพนธ์พรรณนาโวหาร

(Lyric and Narrative Poetry)

ลิลิค (Lyric) คือบทประพันธ์สั้น ๆ ที่แสดงความรู้สึกร่าเริง ลิลิคของกรีกโรมันมีอิทธิพลต่อกวีในสมัยกลางและสมัยฟื้นฟูศิลปวิทยาการเหมือนกัน แต่ไม่เท่าเทียมกับอิทธิพลทางด้านบทละคร ลักษณะทั่วไปของลิลิคกรีกละตินมักจะกระตุกสัญชาตญาณเกี่ยวกับ *เกียรติภูมิที่สง่างาม* *ความเป็นผู้ดี* และ *ความสุขภาพราบรื่น* เนื้อหาที่ใช้เป็นโครงเรื่องก็มักจะเกี่ยวพันกับชีวิตในบ้านและบรรยากาศแห่งคติคำสอน ขัดเกลานิสัยใจคอ นอกจากนี้ก็เกี่ยวกับเรื่องราวของชาวพื้นบ้านในท้องถิ่น การแต่งลิลิคเน้นความงามหรือศิลปะ

ลักษณะดังกล่าวนี้กวียุโรปได้ลอกเลียนมาทั้งด้นบ้าง ดัดแปลงบ้างและต่อเติมบ้าง ในบรรดากวีลิลิคที่เด่น ๆ ก็ได้แก่ Sappho, Pindar, Virgil, Horace, Ovid และอื่น ๆ

SAPHO มีอิทธิพลต่อ *Luxis de Léon* และกลุ่มसानุศิษย์ของเขามาก การแต่งบทเพลง และกวีนิพนธ์สั้น ๆ ซึ่งสร้างความซาบซึ้งอ่อนหวานนั้นจะแต่งเลียนแบบ *Sapho* จนกลายเป็นลักษณะเฉพาะของลirikสมัยฟื้นฟูศิลปวิทยา

PINDAR เป็นนักแต่งลirikชาวกรีกซึ่งมีอิทธิพลกว้างขวางที่สุดในบรรดากวีลirikทั้งหลาย *Odes* ของ *Pindar* นับเป็นแบบฉบับของกวียุคหลัง ๆ พิมพ์ครั้งแรกในเวนิส เมื่อ ค.ศ. 1513 จังหวะ ภาษา และความคิดของ *Pindar* นั้นหนักแน่นเชื่อถือได้ แต่บางครั้งก็คลุมเครือลึกซึ้งจนหยั่งไปไม่ถึง จุดเด่นในบทประพันธ์สั้น ๆ ของ *Pindar* ก็คือ ความสนุกสนานร่าเริง บทประพันธ์ของเขาระตุ้นให้มีความรู้สึกนึกคิดในทางที่เป็นสุขสนุกรื่นเริง ก่อให้เกิดความปิติปราโมทย์ ความสุภาพอ่อนโยนเป็นผู้ดี และกระตุ้นให้เกิดความรักในบ้านเกิดเมืองนอน

VIRGIL ดังได้เคยกล่าวมาแล้วข้างต้นว่าเป็นจินตกวีละตินผู้ยิ่งใหญ่ ในช่วง 17-19 ปีก่อนคริสตกักราช บทประพันธ์ประเภทลirikของเวอร์จิลดำรงความอ่อนหวานประณีตทั้งงดงามไว้อย่างเด่นชัด มีอิทธิพลกระตุ้นเร้าให้กวียุโรปในสมัยกลางและฟื้นฟูศิลปวิทยาพากันนิยมแต่งตาม

HORACE จินตกวีโรมันผู้มีสำนวนกวีนิพนธ์ที่สละสลวยสง่างาม ประณีตจนเป็นแบบอย่างของวรรณศิลป์ เกิดที่เมือง *Venouse* 65-8 ปีก่อนคริสตกักราช ลักษณะงานเขียนของ *Horace* เป็นของตัวเองไม่ขึ้นกับใครไม่มีความทะเยอทะยานอยากดัง เป็นความสุขและความพอดีในการใช้ชีวิต *Horace* แต่งบทประพันธ์ไว้หลายชิ้น ชิ้นที่มีอิทธิพลมากที่สุดคือ *Satires* กับ *Letters* ทั้งนี้เพราะงานสองชิ้นนี้เน้นศีลธรรมกับความพอดีของชีวิต งานของ *Horace* มีผู้นำไปแปลเป็นภาษาต่าง ๆ มากมาย ทำให้งานของ *Horace* แพร่หลายอย่างกว้างไกล

OVID เป็นเพื่อนของ Virgil และ Horace ดังกล่าวแล้ว มีชีวิตอยู่ระหว่างปีที่ 43 ก่อนคริสตกักราชและอีก 16 ปีหลังคริสตกักราช ลีลาการแต่งบทประพันธ์ของ Ovid มีที่ว่างทำนองง่าย ๆ ไม่ซับซ้อนยุ่งยาก มีความสง่างามเจียบแหลมมากกว่าชาวซึ่งประทับใจ วิธีพรรณนาความของ Ovid ในการแต่งลึริกนั้นนับเป็นแบบฉบับที่กวียุโรปนิยมแต่งตามตั้งแต่สมัยกลาง จนถึงสมัยฟื้นฟูศิลปะ ความนุ่มนวลอ่อนโยนของ Ovid เป็นที่ตริึงใจคนทั่วไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อกล่าวถึงความรัก เป็นความรักแบบโรแมนติก (Romantic love) ซึ่งกวีฝรั่งเศส Dante และกวีอังกฤษ Spenser ได้นำไปเขียนตาม Shakespeare ก็นิยม Ovid มาก ได้นำเรื่องนิทานต่างๆ ของ Ovid ไปใช้เขียนใน Venus and Adonis, The Rape of Lucrece และใน Romeo and Juliet สำหรับ Spenser นั้นชอบบทประพันธ์ของ Ovid ที่ชื่อว่า Metamorphoses จะเห็นร่องรอยอิทธิพลของงานชิ้นนี้ใน Faerie Queene ของ Spenser

อิทธิพลกรีกโรมันในนวนิยาย (Novel)

ลักษณะเฉพาะของนวนิยายในสมัยฟื้นฟูศิลปวิทยาที่เช่นเดียวกับลักษณะบทละคร และลึริก คือการลอกเลียนแบบคลาสสิกหรือกรีกโรมันนั่นเอง และการลอกเลียนแบบนี้ได้สอดคล้องสนิยมของท้องถิ่นประเทศของตนลงไปด้วย นวนิยายสามชนิดที่มีลักษณะฉายให้เห็นอิทธิพลกรีกโรมันอย่างชัดเจน สโมสรที่นักวรรณคดีเปรียบเทียบจะศึกษาให้ต้องแท้ นั่นก็คือ

1. นวนิยายประเภทที่เขียนถึงความกล้าหาญรักเกียรติ เลียดสะ ไม่เห็นแก่ตัว ซึ่งเรียกเป็นภาษาอังกฤษว่า chivalic novels
2. นวนิยายที่แสดงชีวิตของคนชนบทที่เลี้ยงสัตว์ตามทุ่งน่าน้ำเขา pastoral novels

3. นวนิยายชนิดที่กล่าวถึงความเป็นไปของรัฐ รัฐบาล การปกครอง บ้านเมือง หรือการเมือง ได้แก่ state novels หรือ political novels

สำหรับนวนิยายอีกประเภทหนึ่ง คือประเภทเยาะเย้ยตลกตลก (Picaresque novels) เท่านั้นที่มีได้ลอกเลียนแบบมาจากกรีกโรมัน เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นใหม่ มีจุดมุ่งหมายเขียนขึ้นเพื่อทำลายชื่อเสียงของคนใหญ่คนโต เช่นเรื่อง Feast of Trimalchio ซึ่งแต่งโดย Petronius ส่วนนวนิยายของเขาก็อีกเรื่องหนึ่งก็ เยาะเย้ยแม่หม้ายอย่างแสบไส้ทีเดียว คือเรื่อง Widow of Ephesus ลักษณะ การเขียนเช่นนี้ได้กลายเป็นแบบอย่างในการประจานความทรยศของผู้หญิง หม้ายทั้งหลาย

นวนิยาย ประเภทกล่าวหาผู้รักเกียรติ และประเภทแสดงชีวิตบ้านนอกนั้น มักจะกล่าวถึงการปลอมแปลงนอกขนบธรรมเนียม การมีชื่อเสียงเด่นขึ้นมา เนื่องด้วยคนส่วนมากเข้าใจผิด การพลัดพรากของคู่รักและการจับเด็กไปเรียก ค่าไถ่ เจ้าโครงเรื่องมักจะได้อาจมาจากนวนิยายกรีก เช่นได้มาจากเรื่อง Theocritus ของ Virgil เป็นต้น นวนิยายกรีกเรื่อง Apollonius of Tyre ซึ่งไม่ปรากฏ นามผู้แต่ง ก็ได้กลายเป็นบ่อเกิดของวรรณกรรม Shakespeare เรื่อง Pericles⁽¹⁾

นวนิยาย ประเภทที่เล่าถึงความเป็นไปของรัฐและการเมือง นั้นมีลักษณะ ที่แตกต่างกันหลายประการ แต่ก็อาจจะจัดแบ่งเป็นกลุ่มใหญ่ๆ ได้สองกลุ่ม คือ

กลุ่มแรก มีเจ้าโครงเรื่องกล่าวถึงรัฐในอุดมคติ รูปแบบที่ดีที่สุดของ รัฐบาล ระบบสังคมที่ควรสถาปนาขึ้น ความคิดเหล่านี้มักจะสืบสาวไปพบ ต้นตอได้ที่เรื่อง Republic ซึ่ง Plato เคยเขียนขึ้นแต่มิได้เขียนในรูปของนวนิยาย แต่เขียนเป็นรูปของคำปราศรัย เช่นเดียวกับเรื่อง De republica ของ Cicero

กลุ่มที่สอง มุ่งแสดงรายละเอียดเกี่ยวกับการศึกษาที่เป็นอุดมการ (ideal education) ซึ่งควรให้กับเจ้าชายหนุ่มซึ่งจะได้ทรงเป็นกษัตริย์ที่ดีที่สุดในทุก

(1) เรื่องเดียวกันหน้า 23

กรณี ความคิดนี้ถ้าสืบสาวถอยหลังไปก็จะได้พบที่ Xenophon เขียนไว้ในหนังสือเรื่อง Education of Cyrus และพบในบทละครเรื่อง Clouds ของ Aristophanes เป็นต้น นักเขียนที่บูชาลัทธิมนุษยธรรมนิยม (Humanism) ก็ได้ให้รายละเอียดเกี่ยวกับบ้านเมืองไว้คล้ายคลึงกัน เช่น Thomas More เขียนไว้ใน Utopia (1516) Elyot เขียนไว้ใน Governor (1531) Erasmus เขียนไว้ใน Handbook of a Christian Soldier (1516) นอกจากนี้ก็มีผู้เขียนในแนวกลับด้วยเช่น Castiglione เขียนไว้ใน Courtier และ Machiavelli เขียนไว้ใน Prince กล่าวถึงนายพลใจอำมหิต และนักการทูตที่ผิดศีลธรรม

การวิจารณ์วรรณกรรม กรีก โรมัน

การวิจารณ์มุ่งศึกษาอิทธิพลอันกว้างขวางของกรีกโรมันที่มีต่อรูปแบบวรรณกรรมในสมัยศตวรรษที่ 15—16 และการพยายามลอกเลียนแบบนั้นในสมัยฟื้นฟูศิลปวิทยา

การลอกเลียนแบบกรีกโรมันนั้นในตอนเริ่มแรกจะกระทำอย่างเคร่งครัดพยายามมิให้มีผิดเพี้ยนแม้แต่น้อย แต่ต่อมาก็อ่อน ๆ คลายความเคร่งครัดลงโดยสอดคล้องกับธรรมเนียมของท้องถิ่นและความเรียกร้องต้องการของคนในสมัยนั้น ทำให้ความซัดแย้งต่อกรีกโรมันค่อย ๆ ก่อตัวขึ้น จนกระทั่งต่อมาถึงสมัยฟื้นฟูศิลปวิทยานักเขียนจะเพียงแต่ปรับปรุงกรีกโรมันให้เข้ากับรูปแบบของเขาเท่านั้น และพยายามใช้ภาษาของตัวเองหรือภาษาของผู้ที่อ่านหรือชมบทละคร สไตลส์ของนักเขียนสมัยฟื้นฟูศิลปวิทยาได้มีรูปร่างปรากฏชัดขึ้นเป็นตัวของตัวเองขึ้น แต่ก็ยังเกิดขึ้นจากแบบพิมพ์ของกรีกโรมันนั่นเอง

ถึงแม้จะมีการพยายามผสมผสานกรีกโรมันให้เข้ากับธรรมเนียมของท้องถิ่น ต้องมีความซัดแย้งอย่างรุนแรงเกิดขึ้นระหว่างผู้นิยมกรีกโรมันกับผู้นิยมท้องถิ่น

ของตน ในฝรั่งเศสผลของความขัดแย้งทำให้เกิดสิ่งที่เรียกว่า Neo-Classicism ในราวค.ศ. 1660 รูปลักษณะเช่นนี้ยังยืนอยู่ในยุคฟื้นฟูศิลปวิทยาและอยู่ มาจนถึงสมัยบารอก (Baroque)

การวิจารณ์วรรณกรรมกรีกโรมัน เริ่มต้นที่ Plato ซึ่งใช้รูปแบบคำ- ประพันธ์ในการบรรยายถึงสาธารณรัฐในจินตนาการของเขาเอง เป็นคำ วิจารณ์ที่เขียนขึ้นเพื่อปกป้องคุ้มครอง Plato ซึ่งเป็นลักษณะทั่วไปของการ วิจารณ์เกี่ยวกับโบราณคดีหรือกรีกโรมันในสมัยฟื้นฟูศิลปวิทยา คือมุ่งหมาย แก่ตัวแทนคือป้องกันให้

ผลดีของการวิจารณ์วรรณกรรมกรีกโรมันก็คือทำให้ได้แนวทางกำหนด รูปลักษณะของทฤษฎีวรรณกรรมในขอบเขตของ Neo-Classicism ถึงแม้ จะมีข้อขัดแย้งในเรื่องข้อสังเกตเกี่ยวกับมนุษย์ตามที่ Cicero, Quintilian และ Longinus เคยตั้งข้อสังเกตไว้ก็ตาม ความคิดเห็นของ Aristotle และ Horace ก็ช่วยให้วางกฎเกณฑ์ในการวิจารณ์วรรณกรรมลงไปได้

หนังสือเรื่อง Poetics ของ Aristotle ยังคงใช้เป็นทฤษฎีกำหนด ลักษณะทั่วไปของกวีนิพนธ์และการประเมินคุณค่าของกวีนิพนธ์ซึ่งถูกโต้แย้ง จากนักวิชาการซึ่งมีอคติในสมัยกลาง มีอยู่ครั้งหนึ่งในสมัยกลางนี้ได้เกิดความ เชื่อมั่นว่ากวีนิพนธ์ไม่ต้องการการประเมินคุณค่า ความเชื่อมั่นนี้ขยายวงออก ไปยังมหาชนและผู้แต่งกวีนิพนธ์ และมีการแนะนำให้ใช้วิธีนี้กับรูปแบบอื่น ๆ ของวรรณกรรมด้วย นักเขียนหลายคนได้รับความเชื่อมั่นไว้และลงมือปฏิบัติ ตาม แต่ในที่สุดก็ต้องเปลี่ยนไป

หลังจากที่งานเขียนที่ยิ่งใหญ่ 2 ชิ้นของ Aristotle ได้แปลเป็นภาษา ฝรั่งเศสคือ Ethics และ Politics ในสมัยพระเจ้า Charles ที่ 5 (1371) การ ยอมรับในแง่ศีลธรรมจรรยา ก็กลายเป็นโครงสร้างสำคัญของความคิดของ

คาธอลิคสมัยกลาง นอกจากนี้เรื่อง Poetics ของ Aristotle และ Ars poetica ของ Horace ก็กลายเป็นทฤษฎีของบทละคร การวิจารณ์วรรณกรรมตั้งแต่กลางศตวรรษที่ 16 จนถึงกลางศตวรรษที่ 18 นั้น ยังไม่มีอะไรผิดเพี้ยนไปจากความคิดของ Aristotle และ Horace

นักวิจารณ์วรรณกรรมกรีกละตินที่มีชื่อเสียงในสมัยกลาง และสมัยฟื้นฟูศิลปวิทยาได้แก่ Corneille, Boileau, Pope, Luzán, Gottsched, Dr. Johnson และ Lessing

วรรณกรรมกรีกละตินอื่น ๆ

นักวรรณกรรมกรีกที่เก่าแก่ที่สุดคนหนึ่งคือ Aesop ซึ่งสร้างนิทานนิยายชั้นมากมายโดยใช้สัตว์เป็นตัวเอกและตัวประกอบแทนผู้คนจริง ๆ แห่งโรมันนิทานอีสปเริ่มเป็นที่รู้จักแพร่หลายเมื่อศตวรรษที่ 17 นี้เอง และความยิ่งใหญ่ของนิทานอีสปก็ดำรงอยู่อย่างมั่นคง ในวงวรรณกรรมของโลก

Demosthenes เป็นนักพูดที่ยิ่งใหญ่ของกรีกซึ่งคนยุโรปยกย่องยิ่งกว่า Cicero โดยเฉพาะอย่างยิ่งคนเยอรมัน และคนฝรั่งเศสซึ่งริเริ่มแปลงานของ Demosthenes ในปี 1540

St. Augustine เป็นอีกผู้หนึ่งที่ผลิตวรรณกรรมซึ่ง มีอิทธิพลต่อคนรุ่นหลัง ๆ ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับความคิดของคริสเตียน ซึ่งเขาแสดงไว้ในหนังสือเรื่อง Civitas Dei หรือเมืองของพระเจ้า นอกจากนี้ก็ยัง มีวรรณกรรมกรีกละตินอีกมากมายหลายชิ้น ซึ่งมีได้นำมากล่าว ณ ที่นี้เนื่องด้วยเป็นอิทธิพลที่ไม่สู้เด่นชัดมากนัก

วรรณกรรมละตินใหม่ (Neo-Latin Literature)

ในสมัยฟื้นฟูศิลปวิทยาได้มีความนิยมแต่งกวีนิพนธ์เป็นภาษาละตินจำนวนมาก ล้วนแต่น่าสนใจศึกษาในฐานะที่เป็นอิทธิพลของวรรณกรรมคลาสสิกทั้งสิ้น แต่ก็มีคามยุ่งยากเพราะนักวรรณคดีเปรียบเทียบจำเป็นต้อง

ศึกษาให้เห็นความแตกต่างของวรรณกรรมละตินดั้งเดิมกับวรรณกรรมละตินใหม่ที่เกิดขึ้นในยุคนั้น ในการศึกษานี้จำเป็นต้องใช้หลักวิชาภาษาศาสตร์ และหลักความคิดเกี่ยวกับ Humanism หรือมนุษยธรรมนิยม

วรรณกรรมละตินใหม่ที่นิยมแต่งกันเป็น “แพขน” ในตอนนั้นมักจะกล่าวถึงคำสอนทางศีลธรรม ซึ่งเรียกว่าวรรณกรรมคำสอนหรือ didactic literature ดังจะเห็นได้ชัดจากเรื่อง Syphilis ของ Fracastoro (1530) ส่วนบทละครที่สันทนาการที่เป็นวรรณกรรมละตินใหม่ก็มีหลายเรื่องเช่นกัน อาทิ เช่น Stylpho เขียนโดย Wimpfeling (1480) Henno เขียนโดย Reuchlin (1497) เป็นต้น นอกจากนี้ในวรรณกรรมละตินใหม่ยังกล่าวถึงชีวิตของชาวบ้าน และได้รับอิทธิพลจากวรรณกรรมชาวบ้านด้วยเช่น ตามที่ปรากฏอยู่ในเรื่อง Veterator (1512) แต่งโดย Connibertus ในเรื่องนี้ผู้แต่งได้รับเอาความนิยมในมนุษยธรรม ซึ่งแสดงไว้ในเรื่องตลก ๆ ชื่อว่า Maître Pierre Pathelin ในปี 1485 ส่วนบทละครโศกนาฏกรรมของละตินใหม่เกิดขึ้นก่อนวรรณกรรมประเภทอื่น ๆ โศกนาฏกรรมเรื่องแรกคือ Eccerinis เขียนโดย Mussato ในปี 1314 นอกจากนั้นการพรรณคดีเปรียบเทียบควรสนใจเรื่อง Richard III โดย Thomas Legge (1579) และเรื่อง Stuarda tragoedia โดย Roulerius แห่ง Lille (1593) ซึ่งกล่าวถึงความตายที่น่าเศร้าใจของ Mary Stuart นอกจากนั้นยังมีโศกนาฏกรรมซึ่งมีชื่อเรื่องเกี่ยวกับวรรณกรรมคลาสสิกอื่น ๆ ด้วยเช่น Achilleid โดย Mussato แห่งอิตาลี เรื่อง Julius Caesar โดย Muret แห่งฝรั่งเศส (1544) นอกจากนั้นเรื่อง Hecuba ของ Erasmus ก็เป็นบ่อเกิดของโศกนาฏกรรมหลายเรื่องเช่น The Return of Ulysses, Meleager และ Dido (1593) แต่งโดย William Gager แห่งอังกฤษ นอก

จากนี้ยังมีวรรณกรรมศาสนาหลายฉบับที่เขียนจากพระคัมภีร์ซึ่งจะกล่าวถึงในตอนต่อไป

วรรณกรรมประเภทร้อยแก้วที่เป็นละตินใหม่ก็มีเป็นจำนวนมากมักจะเขียนเป็นเรื่องเล่าที่น่าสนใจได้แก่นิทานเรื่อง Euryalus and Lucretia (เรื่องคนรักสองคน) แต่งโดย Aeneas Sylvius Piccolomini (1444) นอกจากนี้วรรณกรรมร้อยแก้วก็มี Utopia ของ Thomas More, Argenis ของ John Barclay (1616) วรรณกรรมร้อยแก้วมีความหมายกว้างมากและครอบคลุมไปถึงวรรณกรรมละตินใหม่ที่เขียนเกี่ยวกับวิทยาการ ประวัติศาสตร์ หลักศีลธรรม ปรัชญา เทววิทยาการสอนและกฎหมาย รวมทั้งเรื่อง Poetics ซึ่งเขียนเป็นภาษาละตินด้วย

มีวรรณกรรมลึกลับซึ่งเป็นบทประพันธ์สั้น ๆ ที่เขียนเป็นภาษาละตินอยู่ด้วยมากมายในยุคฟื้นฟูศิลปวิทยา แต่สไตล์การเขียนมีลักษณะแปลกไปจากคลาสสิกดั้งเดิมมากบ้างน้อยบ้าง

สรุปได้ว่าวรรณกรรมที่เขียนด้วยภาษาของแต่ละประเทศนั้น จะไม่ยิ่งใหญ่ถ้ามิได้แปลเป็นภาษาละติน เพราะภาษาละตินมีส่วนทำให้วรรณกรรมของชาติกลายเป็นสากลหรือ Cosmopolitan วรรณกรรมที่เขียนเป็นภาษาละตินนี้เรียกว่าวรรณกรรมละตินใหม่ งานที่เป็นสากลเนื่องด้วยใช้เขียนด้วยภาษาละตินได้แก่ Decamerone ของ Boccaccio, Orlando ของ Ariosto Aminta ของ Tasso รวมทั้งเรื่องของสเปน Celestina และของ เฟลมมิช Reynard the Fox และของเยอรมัน Till Eulenspiegel

วรรณกรรมศาสนาที่มบ่อเกิดจากพระคัมภีร์ Bible

วรรณกรรมและปรัชญาของกรีกโรมันยังปรากฏอยู่ในวัฒนธรรมยุโรป ตั้งแต่โบราณกาลจรดจนถึงทุกวันนี้ ศิลปกรรมที่ประณีตงดงามละเอียดอ่อน

และสูงค่าที่ยังแลเห็นอยู่นั้นล้วนแต่มีร่องรอยบังคับถึงอิทธิพลกรีกโรมันทั้งสิ้น ส่วนเรื่องของศาสนานั้น ก็ไม่สามารถแยกออกจากกันได้อย่างเด็ดขาดว่า ส่วนไหนเป็นศาสนากรีกและโรมัน และส่วนไหนเป็นศาสนาคริสเตียน ชั้น ส่วนต่าง ๆ ของศาสนาเข้าไปอยู่ในวรรณกรรมมากมายของยุโรป อิทธิพลของพระคัมภีร์ไบเบิล (Bible) คงความยิ่งใหญ่อย่างมั่นคงทุกกาลสมัย กวีต่างๆ ที่ได้รับอิทธิพลจากพระคัมภีร์ไบเบิลได้แก่ Milton, Goethe, Chateaubriand, Manzoni, Emerson, Tolstoy เป็นต้น งานเขียนทางศาสนามีจำนวนมากมายมหาศาล ไม่สามารถศึกษาอย่างทั่วถึงได้ในที่นี้ อีกประการหนึ่งปัญหาของศาสนาคริสต์ตามที่ปรากฏอยู่ในวรรณกรรมนั้นก็มากมายจนทำให้เข้าใจได้ยากด้วย สิ่งที่ควรนำมาศึกษาก็คือ พระคัมภีร์ไบเบิลเป็นบ่อเกิดให้มีวรรณกรรมสำคัญ ๆ ของโลกอะไรบ้าง และปัญหาทางศาสนาเกี่ยวข้องกับวิชาการทางศาสนา (Theology) อย่างไร

นักวรรณคดีเปรียบเทียบส่วนมากสนุกสนานกับการทำลายของปัญหา ยาก ๆ ยิ่งยากเพียงไรก็ยิ่งสนุกต่อการศึกษาค้นคว้าเพียงนั้น ได้ค้นพบว่าในศาสนาวิวกียังมีอิทธิพลของความรู้สึคนึกคิดของคริสเตียนปะปนอยู่ รวมทั้งในงานเขียนของกรีกโรมันหลายคนด้วย เช่น Virgil, Horace, Martial, Tacitus และแม้แต่ Seneca และ Luc เค้าโครงเรื่องที่ได้จากความคิดคริสเตียน เช่นเรื่องนก Phoenix ตามที่ปรากฏในอียิปต์โบราณ มีความหมายถึงการฟื้นคืนชีพของพระเยซูคริสต์ ในบทประพันธ์ละตินได้นำเรื่องของนกนี้ไปกล่าวถึง และได้มีการแปลเป็นภาษา Anglo-Saxon ด้วย

วรรณกรรมศาสนาอีกประเภทหนึ่งเกิดจากราวในชีวิตของนักบุญทั้งหลาย ประเทศต่าง ๆ พวกนี้นิยมฟังเรื่องเหล่านี้ ดังนั้น เรื่องเล่าของนักบุญ

จึงแพร่หลายไปอย่างกว้างไกล นอกจากนี้ก็มีวรรณกรรมที่ต่อต้านพวกนอกศาสนาปะปนอยู่ด้วย

สรุปได้ว่า ตั้งแต่เริ่มยุคฟื้นฟูศิลปวิทยา นักมนุษยธรรมนิยมเริ่มตั้งแต่ Boccaccio มาจนถึง Valla ได้พิสูจน์ให้เราเห็นว่า ศาสนาคริสต์ได้รุ่งเรืองโดยสมบูรณ์ และเข้าไปแทนที่ความรู้สึกนึกคิดที่ Ovid เคยสร้างไว้ในแง่ที่เกี่ยวกับชีวิต ดังจะเห็นได้ว่าเมื่อโรมันอะแคเดมี่ (Roman Academy) กล่าวโจมตีคริสต์ศาสนาเมื่อปี 1468 ก็ตั้งอยู่ต่อไปไม่ได้ จำต้องปิดตัวเองไป นักมนุษยธรรมนิยมอื่น ๆ ยังคงสตัยซ้อต่อศาสนาคริสต์

เรื่องเกี่ยวกับคริสต์ศาสนาในวรรณกรรมละตินใหม่ และวรรณกรรมพื้นเมือง

การศึกษาเค้าโครงวรรณกรรมที่ได้จากคริสต์ศาสนานั้นควรสนใจยิ่งกว่าการศึกษาหลักธรรมของคริสต์ศาสนาในวรรณกรรม ทั้งนี้เพราะเค้าโครงวรรณกรรมเช่นนี้ มีบทบาทสำคัญในเรื่องสไตล์และรูปแบบ นับตั้งแต่วรรณกรรม Judith ของ Anglo-Saxon ไปจนถึงงานอื่น ๆ ของ Judith ในศตวรรษที่ 17 จะเห็นได้ว่า เค้าโครงเรื่องในวรรณกรรมมักจะได้จากคัมภีร์ไบเบิล เป็นเค้าโครงที่มีผู้นิยมแพร่หลายมากโดยเฉพาะอย่างยิ่งในการเขียนวรรณกรรมบทละคร ผู้ชมละครนิยมบทละครที่เขียนถึงชีวิตของพระเยซูคริสต์ ซึ่งได้มาจากพระคัมภีร์ใหญ่ หรือ New Testament ส่วนบทละครที่เกี่ยวกับ Protestant ในยุคเปลี่ยนแปลงของคริสต์ศาสนาก็เป็นที่นิยมแพร่หลายในยุคต่อมาเท่า ๆ กับวรรณกรรมละตินใหม่เช่นกัน ทั้งนี้ย่อมขึ้นอยู่กับเรื่องราว และตัวละครที่คัดเลือกมาเขียนจากพระคัมภีร์เก่าหรือ Old Testament โศกนาฏกรรมของ Adam มีผู้นำไปใช้เป็นเค้าโครงเรื่องเช่น Macropedius (1552) Grotius

(1601) และ Vondel ก็นำไปใช้เขียนในเรื่อง Lucifer ขณะที่ Milton ก็นำไปเขียนเรื่อง Paradise Lost ส่วนเรื่องราวของ Abraham ก็ถูกนำไปแต่งเป็นบทละครโดย Théodore de Bèze ในเรื่อง Abraham sacrificant (1550) ส่วนเรื่องของ Jephtha ที่น่าสงสารก็มีผู้นิยมนำไปใช้เป็นเค้าโครงเรื่องวรรณกรรมประเภทต่าง ๆ อยู่เสมอ เช่นเดียวกับเรื่องการบูชายัญด้วยพระธิดา Iphigenia ของพระเจ้า Agamemnon

ส่วนเค้าเรื่องของ Susanna ผู้ถูกกล่าวร้ายนั้น ชาวเยอรมัน Protestant นิยมมากเป็นพิเศษ ปรากฏอยู่ในวรรณกรรมหลายเรื่องหลายประเภท เช่น ในงานเขียนของ Paul Rehbun (1535) นักเขียนที่เป็นโปรเตสแตนต์มักจะเขียนถึงการผจญภัยและชีวิตของเขาเองในระหว่างที่เดินทางพลัดถิ่น โดยออกมาในรูปแบบบทละครโศกนาฏกรรม และได้นำไปเทียบเคียงกับชีวิตของพระเยซูคริสต์ ซึ่งร้อนรุ่มเนจร

ในวรรณกรรมละตินใหม่ที่ได้นำเค้าโครงเรื่องไปจากพระคัมภีร์ไบเบิลแล้วนำไปเขียนในรูปแบบทากาพย์ก็มี เช่น Sannazaro เขียนเรื่อง De Partu Virginis (The Motherhood of the Virgin, 1526) Milton เขียนเรื่อง Vide และ Klopstock เขียน Christiad (1535) นอกจากนี้ก็ยังมีรายละเอียดปลีกย่อยอีกมากมายในวรรณกรรมนี้ เช่น การบรรยายนรก สวรรค์ ซาดาน ตามที่ปรากฏอยู่ในคัมภีร์ไบเบิล

อิทธิพลตะวันออกในยุโรปสมัยกลางและสมัยฟื้นฟูศิลปวิทยา

ในสมัยกลางของยุโรป อิทธิพลของวรรณกรรมที่ยิ่งใหญ่ที่สุดมีอยู่สองชั้น ชั้นแรกมีบ่อเกิดมาจากพวกเคลท์ (Celt) ชั้นที่สองมีบ่อเกิดมาจากพวกมะหะหมัด

วรรณกรรมของเคลท์ (Celt) มีเรื่องของ Amadis ซึ่งเป็นนิยายอัศวิน
รักเกียรติ กล้าหาญ เสียสละแห่งสเปน แต่งโดย Montavo (1508) โดยนำเค้า
โครงเรื่องมาจากนิยายปอร์ตุเกสแห่งศตวรรษที่ 13 Amadis ตัวเอกเป็นแบบ
อย่างของคนรักที่มีจิตใจหนักแน่นมั่นคง นำเคาเรนบัตือ และเป็นอัศวินที่
เพียบพร้อมด้วยคุณธรรม และเป็นอัศวินพเนจร วรรณกรรมของเคลท์มีอีก
เรื่องหนึ่งซึ่งควรศึกษา คือ Ossian เป็นนิยายสก็อตซึ่งเล่ากันแพร่หลายใน
ศตวรรษที่ 3 แต่งเป็นบทประพันธ์ที่ไม่ค่อยมีคนเข้าใจแจ่มแจ้งนัก แต่ก็ให้
ความประทับใจอย่างยิ่งใหญ่ จนมีผู้นำไปแต่งตามมากมาย ซึ่งเรื่องเหล่านี้มีได้
ตรงกับหัวข้อ ณ ที่นี้ ดังนั้นจึงจะไม่กล่าวถึงอีก

วรรณกรรมของมะหะหมัด เป็นอิทธิพลตะวันออกซึ่งแพร่กระจายไป
ทั่วยุโรปในสมัยกลางและสมัยฟื้นฟูศิลปวิทยา อิทธิพลของมะหะหมัดมาสู่ยุโรป
พร้อมด้วยอิทธิพลทางการเมือง และทางวัฒนธรรมได้เริ่มแผ่กระจายจาก
Bosporus มายัง Sicily เลยไปจนถึง Morocco กองทัพมะหะหมัดได้เริ่มเข้าโจมตียุโรป
ในสมัยของพวก Carolingians ต่อมาวัฒนธรรมตะวันออกก็เข้ามา
พร้อมกับสงคราม Crusades ตอนท้ายสุดก็มาพร้อมกับการรุกรานของพวกเตอร์ก

อิทธิพลตะวันออกเริ่มตั้งแต่ปี 711 ชัยชนะของสเปน และ สงครามชั้น
แตกหักณเมืองตุร์และบัวติเยร์ในปี 732 ซึ่งพระเจ้า Charlemagne ได้กำหนดยุทธ
วิธีที่เด็ดขาดเพื่อใช้ต่อต้านศัตรู การสงครามครั้งนี้ได้ปรากฏอยู่ในบทเพลง
Chansons de Geste ของฝรั่งเศส เขียนได้อย่างละเอียดงดงามกว่าสงครามสเปน
ในบรรดาวรรณกรรมรุ่นเดียวกัน อย่างไรก็ตามชัยชนะของสเปนก็ได้สร้างความ
ประทับใจให้แก่กวีฝรั่งเศสถึงกับได้นำไปเขียนบทเพลงชื่อว่า La chanson de

Roland ซึ่งสะท้อนให้เห็นความป่าเถื่อนหยาบช้ากระหายเลือดของสงคราม ความขัดแย้งเรื่องผิวและศาสนาเป็นสิ่งที่ตกลงกันไม่ได้ในสมัยฟื้นฟูศิลปวิทยา ดังนั้นจึงเกิดสงครามขึ้นบ่อยครั้ง แต่ละครึ่งก็เกิดวีรบุรุษขึ้น สงครามที่แสดงความขัดแย้งทางศาสนาที่ยืดเยื้อและโหดเหี้ยมมากคือสงครามครูเสด ซึ่งพวกคริสเตียนต่อสู้เพื่อพระคริสต์

อิทธิพลของมัวร์ในสเปน

อิทธิพลมะหะหมัดปรากฏเด่นชัด และเข้มข้นที่สุดในสเปนอันเป็นที่ซึ่งพวกชนเผ่ามัวร์ (Moors) ได้เข้ามาครอบครองอยู่เป็นเวลาถึง 700 ปี ในระหว่างระยะเวลาที่ยาวนานนี้ ชนเผ่ามัวร์ได้ทิ้งวัฒนธรรมที่สูงค่าไว้ให้สเปนเป็นอันมาก นักวรรณคดีเปรียบเทียบสเปนไม่รู้สึกเห็นดเหนือยในการศึกษาเรื่องอิทธิพลมัวร์ในวรรณกรรมตั้งแต่ ค.ศ. 711 จนถึง 1492 ยิ่งศึกษาลึกซึ้งเพียงใดก็ยิ่งพบร่องรอยอิทธิพลมัวร์ฝังแน่นอยู่มากมายเพียงนั้น อย่างไรก็ตาม อิทธิพลมัวร์มิใช่จะมีอยู่แต่ในสเปนเท่านั้น ยังแพร่หลายเข้ามาปรากฏชัดในวรรณกรรมฝรั่งเศสตอนใต้ด้วย เช่นในบทประพันธ์ของโปรวองซ์ หรือ Provençal lyrical poetry งานอีกชิ้นหนึ่งที่น่าให้เห็นการต่อสู้ระหว่างคริสเตียนกับอาหรับคือ El cantar de mio Cid (1140) ซึ่งเล่าเรื่องราวของ Don Rodrigo de Bivar เป็นวีรบุรุษขวัญใจที่ยิ่งใหญ่มากของสเปน เพราะได้พยายามใช้ความสามารถอย่างสูงเพื่อให้ได้ชัยชนะ

วรรณกรรมที่เขียนเกี่ยวกับสงครามอาหรับและสเปนยังมีอีกมากมาย ซึ่งยุโรปภาคกลางรู้จักดี และดียิ่งกว่าเรื่องของกรีกโรมัน

อิทธิพลตะวันออกที่เด่นชัดและปรากฏอยู่ในงานเขียนเรื่อง El Conde Lucanor (1355) แต่งโดย Juan Manuel นั้น ได้สร้างความประทับใจอย่าง

หาที่เปรียบไม่ได้แก่ Boccaccio ในเรื่อง Decamerone รวมทั้งได้สร้าง
ความประทับใจแก่ Chaucer และ Shakespeare ด้วย ตลอดงานของท่าน
สังฆราช Archpriest of Hita และ กรีมุขยธรรมนิยม Lopez de Ayala
ผู้รวบรวมสุภาษิตสเปน Jewu Sem Tob ซึ่งเต็มไปด้วยอิทธิพลตะวันออก
วรรณกรรมอาหรับ - สเปนที่ดังมากที่สุดได้แก่เรื่อง La historia del
Abencerraje y de la hermosa Jarifa (The Story of Abencerraje and
of Beautiful Jarifa) เป็นวรรณกรรมแบบฉบับของสเปน ซึ่งเล่าถึงนิยามวีร
การเขียนผสมผสานระหว่างประวัติศาสตร์กับนิยายรักเพื่อฝัน ส่วนเรื่องราว
เกี่ยวกับปราสาทมหาสมบัตินั้น นิยมมากในการแต่งวรรณกรรมอาหรับ-สเปน
เรื่องเล่าเก่า ๆ นี้รวมอยู่ใน นิทานแห่งสงครามกลางเมืองกรานาดา (The
Civlwwars of Granada) ซึ่งมีผู้เขียนหลายคน

อิทธิพลของสงครามครูเสด

อิทธิพลตะวันออกระยะแรกยุโรปได้รับจากพวกมอหะหมัด ระยะที่สอง
ได้รับจากพวกคริสเตียน โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากสงครามครูเสดซึ่งเป็นเสมือน
สื่อกลางระหว่างยุโรปกับตะวันออก วรรณกรรมที่เกิดจากความประทับใจใน
สงครามครูเสดมีจำนวนมาก นับตั้งแต่มหากาพย์ที่ไม่ปรากฏนามกวี คือ
Le Pèlerinage de Charlemagne จนถึงงานของ Villehardouin ชื่อ La
conquête de Constantinople (ราวปี 1210) และมหากาพย์ ของ Tasso ชื่อ La
Gerusalemme liberata (1575) พวก Puritan ก็เขียนเกี่ยวกับสงครามครูเสด
คือ Thomas Fuller เรื่อง History of the Holy War (1643)

อย่างไรก็ตาม พระเจ้า Frederick II ได้ทรงสร้างบรรยากาศที่ผสมผสาน
เข้ากันได้ระหว่างตะวันตกตะวันออก สร้างความเป็น Cosmopolitanism หรือ
ไม่ถือชาติให้เกิดขึ้นในสมัยฟื้นฟูศิลปวิทยา ในขณะที่เดียวกันพวกคริสเตียน

ก็ให้ความนับถือในความคิดซึ่งเป็นอุดมคติของท่านซุลต่าน Saladin ซึ่งเป็น
แบบฉบับความคิดทางการเมืองของคนในศตวรรษที่ 18 ต่อมา

อิทธิพลมะหะหมัดขยายกว้างขวางไปทั่วทั้งยุโรปตลอดยุคกลาง นับตั้งแต่
เรื่อง Divina Commedia ของ Dante ไปจนถึงเรื่องรัก ๆ ใคร่ ๆ สมัย
Arthur เช่น Le Roman d'Alexandre งานเหล่านี้ชี้ให้เห็นว่าเปอร์เซียและ
อินเดียเป็นที่ประทับใจคนยุโรปเพียงใด และตั้งแต่ Marco Polo นำข่าวคราว
จากประเทศจีนและ Camoens นำข่าวจากอินเดียมายังยุโรปนั้น คนยุโรปก็ตื่นตื่น
ตระวันออกมาก เรื่องต้นตอแห่งเจริญในตะวันออกเกิดเป็นวรรณกรรมขึ้นมา
ไม่ถ้วน วัฒนธรรมตะวันออกถูกเน้นให้เห็นความสำคัญ นักเขียนกลุ่มมนุษย-
ธรรมนิยมเริ่มศึกษาตะวันออกอย่างจริงจัง และได้พิมพ์หนังสือภาษาอาหรับ
ขึ้นเป็นครั้งแรกในปี 1514 มีการแปลพระคัมภีร์โทหะร่าเป็นภาษาละตินและ
ตีพิมพ์ ในปี 1543 (ฉบับแปลครั้งแรกนั้นคงเกิดขึ้นในราวกลางศตวรรษที่ 15
แต่เพิ่งได้ตีพิมพ์ในกลางศตวรรษที่ 16 ดังกล่าวแล้ว) มีการเปิดสอนวิชาภาษา
อาหรับขึ้นเป็นครั้งแรก ณ Collège de France ในปี 1587 เหล่านี้ล้วนเป็น
หลักฐานยืนยันอิทธิพลของตะวันออก ในยุโรปยุคกลาง

สำหรับระยะที่สามของอิทธิพลตะวันออกนั้น เป็นอิทธิพลเตอร์ก ซึ่ง
จะกล่าวต่อไปในตอนที่ว่าด้วยวรรณกรรมในสมัย บาร็อก (Baroque)